

уявлення окремих особистостей стосовно цього. У процесі розвитку суспільства численні концепції утворювали прообрази колективних цілей та векторів розвитку, найбільш стійкі з яких у ієрархічно диференційованому суспільстві лідери думок закріплювали на більш високому рівні. З часом, коли особиста свобода людей страждала під впливом певних обставин, люди, приналежні до однієї верстви населення у становому, а потім і класовому суспільстві, окреслювали загальний для власної верстви ідеал розвитку, що в суспільній рекомбінації приводив до утворення ідеологій. Приклад становлення анархічних та комуністичних ідей на певному етапі розвитку суспільства яскраво ілюструє функціональність описаного процесу пошуку сенсу суспільного розвитку через призму утворення ідеологій, як колективного сенсу існування.

Джерела та література

1. Лісовий, В. Ідеологія. *Філософський енциклопедичний словник* / ред. В. І. Шинкарук. Київ: Абрис, 2002. С. 234–235.
2. Маркс, К. Критика готської програми. *Политиздат*, 1981.
3. Неттлау, М. Очерки по истории анархических идей. URL: <https://avtonom.org/old/lib/theory/nettlau/history.html> (Last accessed: 28.03.2021).
4. Энгельс, Ф. Принципы коммунизма. URL: <https://avtonom.org/old/lib/theory/marx-engels/com-principles.html> (Last accessed: 28.03.2021).
5. Philp M. William Godwin. Stanford Encyclopedia of Philosophy. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/godwin/> (Last accessed: 28.03.2021).
6. Slevin C. Anarchism. The Concise Oxford Dictionary of Politics. L. McLean and A. McMillan.

Сидорчук Дарія

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ПРОБЛЕМИ СВОБОДИ І ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

Анотація. Робота присвячена актуальному питанню визначення свободи та моральної відповідальності людини. Розкрито проблему вибору людини та впливу суспільства з позиції визнання чи невизнання існування свободи волі.

Ключові слова: свобода, відповідальність, суспільство.

Abstract. The work is devoted to the topical issue of determining the freedom and moral responsibility of man. The problem of human choice and the influence of society from the standpoint of recognition or non-recognition of the existence of free will is revealed.

Keywords: freedom, responsibility, society.

Враховуючи потреби та думки оточення, людина не завжди має можливість проявити себе, адже інтереси суспільства не повністю відповідають її власним бажанням. У такому разі людина часто вимушена іти на вчинки, які

співпадають з інтересами більшості. З іншого боку, людина має право вибору власних цілей та шляхів їх здійснення, якщо вони знаходяться в межах, визначених законом. Отже, свобода у своєму значенні відносна і змінюється залежно від вибору тієї чи іншої дії. І чим більше люди осмислюють та розуміють свої можливості для отримання позитивного результату, тим більше в них свободи.

Рішення, які приймає людина, є результатом її бажань, а її бажання визначаються обставинами, минулим досвідом та особистісними рисами, зокрема характером, темпераментом, спрямованістю та здібностями, установками, переконаннями, уподобаннями, знаннями тощо. Обставини, досвід і риси в цьому сенсі, очевидно, є результатом впливу багатьох зовнішніх факторів, на кшталт контролю, виховання тощо. Проте людина має нести відповідальність за власний вибір.

Свобода і відповідальність – взаємозалежні феномени. Свобода не існує без відповідальності і обмежень людини законами країни, в якій вона живе. Відповідальність – плата за свободу [1, с. 115].

Свобода – це здатність встановлювати свій графік, приймати рішення щодо роботи, яку ви робите, приймати рішення. Відповідальність передбачає винність за ці рішення та відповідні дії [2, с. 47]. Свобода без відповідальності, безумовно, спокуслива, але мало людей, які підтримають її. З іншого боку, відповідальність без свободи є стресом. Коли людина шукає більшої свободи, найвірнішим довгостроковим шляхом є взяти на себе більшу відповідальність.

Нині проблематика свободи полягає не лише у відповідальності. Сьогодні свобода – це слово, яке впливові люди використовують для припинення думок інших. Коли аналітичні центри та преса мільярдерів закликають до свободи, вони передбачливо не вказують, чиї свободи мають на увазі. Свобода для деяких, на їх думку, означає свободу для всіх. У певних випадках це так і є. Наприклад, ви можете здійснювати свободу думки та висловлювання, не завдаючи шкоди іншим людям. В інших випадках свобода однієї людини є несвободою іншої. Наприклад, коли корпорації звільняються від профспілок, вони обмежують свободи своїх робітників. Коли дуже багаті звільняються від податків, інші люди страждають через відсутність державних послуг. Коли фінансисти можуть вільно розробляти екзотичні фінансові інструменти, усі інші платять за кризи, які вони спричиняють.

Тому існування свободи насамперед моральна відповідальність. Наприклад, похвала і звинувачення, або нагорода і покарання будуть мати сенс лише при припущенні, що особа є морально відповідальною. Ці міркування пов'язані з двома альтернативами: або люди мають вільну волю і їхні дії не визначаються обставинами, досвідом чи психологічними чинниками; або люди не мають вільної волі, і у цьому разі немає того, хто буде морально відповідальним за те, що робить.

Джерела та література

1. Герман К. Ю. Розвиток ідеї свободи у філософських та правових дослідженнях. Київ, 2015. С. 115.
2. Гончарова Н. І. *Філософія прав і свобод* людини. Одеса, 2018. С. 47.
3. Ярунів М. І. Свобода волі як прояв екзистенції людини в правовій реальності. *Прикарпатський юридичний вісник*. Серія «Право». Івано-Франківськ: НУ «ОЮА», 2016. № 2(11). С. 12–17.